

BOOKA.

Knjiga **204**

ZEJDI SMIT
BELI ZUBI

Naslov originala
Zadie Smith
White Teeth
© Zadie Smith, 2000.

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Dušana 68
office@booka.in

www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA
Sanja Bogičević

PREVOD S ENGLESKOG
Ivana Đurić Paunović

LEKTURA
Tihana Smiljanić

KOREKTURA
Nevena Bojičić

PRELOM
Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA
Danica Čudić

ŠTAMPA
Artprint media

Beograd, 2024.

Sva prava zadržana.
Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez
pismene saglasnosti izdavača.

ZEJDI SMIT
BELI ZUBI

Prevela Ivana Đurić Paunović

Za moju majku i mog oca

I za Džimija Rahmana

„Ono što je prošlo prolog je.“
Natpis u Vašingtonskom muzeju

Arči

1974, 1945.

Svaka, i najmanja sitnica danas se, iz nekog razloga, čini nepojamno važnom, i kada kažemo za neku stvar „od ovoga ništa ne zavisi“, to deluje kao svetogrđe. Ni na koji način ne možemo znati – kako bih to najjasnije rekao? – koje će naše delanje, koje će naše nedelanje, biti ono od kog nešto zauvek neće zavistiti.

E. M. Forster, *Gde se anđeli plaše da kroče*

1. Čudni drugi brak Arčija Džounsa

Rano ujutro, pozno u veku, Ulica Kriklvud brodvej. U šest časova i 27 minuta, tog 1. januara 1975, Alfred Arčibald Džouns, odeven u somotsko odelo, sedeo je u automobilu marke *kavalir masketir estejt* ispunjenom izduvnim gasovima, licem naslonjen na volan, i s nadom da mu usud neće biti pretežak. Tako nagnut, u gotovo raspetom položaju, ruku ispruženih u stranu poput palog anđela, opuštene vilice, u šakama je stiskao svoje vojno ordenje (leva) i svoj venčani list (desna), jer je odlučio da svoje greške ponese sa sobom. U oko mu je tuklo maleno zeleno svetlo, signal za skretanje udesno koje je rešio da ne sprovede u delo. Čvrsto je to odlučio. Bio je spreman na to. Bacio je novčić i neumoljivo se držao odluke one strane na koju je novčić pao. Bila je to unapred doneta odluka o samoubistvu. Zapravo, bila je to novogodišnja odluka.

Ali već dok mu je disanje bivalo isprekidano a svetla počinjala da se razlivaju, Arči je postao svestan da bi Kriklvud brodvej mogao delovati kao čudan izbor. Čudan osobi koja će prva kroz prozor auta ugledati njegovo presamićeno telo, čudan policajcima koji će sastaviti izveštaj, lokalnom novinaru koga će pozvati da napiše pedeset

reči, kao i srodniku koji će ih pročitati. Stešnjen između ogromnog betonskog kompleksa bioskopskih sala s jedne strane i džinovske raskrsnice s druge, Kriklvud nije bio nikakvo mesto. To nije bilo mesto na koje bi čovek došao da umre. Bilo je to mesto na koje čovek dolazi da bi išao do nekog drugog mesta putem A41. No Arči Džouns nije želeo da umre u nekoj prijatnoj udaljenoj šumi, ni na litici okruženoj nežnim vresovima. Po Arčijevom shvatanju, ljudi iz sela treba da umiru u selima, a ljudi iz gradova u gradovima. Jedino ispravno. *U smrti kao u životu* i tome slično. Bilo je smisla u tome da Arčibald umre u ovoj groznoj gradskoj ulici u koju je zabasao kad je u četrdeset sedmoj godini živeo sam u jednosobnom stanu iznad napuštenog lokala za prodaju pržene ribe. Nije on bio od onih koji su pravili detaljne planove – onih koji su ostavljali oproštajne poruke i uputstva za sahranu – nije on bio za te kitnjaste stvari. Tražio je samo malo tišine, malo onog pssst, da bi mogao da se koncentriše. Hteo je da sve to završi u miru i tišini koji vladaju u unutrašnjosti prazne ispovedaonice, ili u umu u trenutku između misli i govora. Hteo je to da obavi pre nego što se radnje otvore.

Odozgo, banda lokalnih letećih štetočina prhnula je s nekog nevidljivog uzletišta, napravila lûk, i delovalo je da se ustremila na krov Arčijevog automobila – a onda je, u poslednjem trenutku, napravila nagli zaokret i, uz eleganciju lopte koja leti zakrivljenom putanjom, sletela na krov Husein-Išmaela, slavne halal mesare. Arči je bio već dobrano odmakao u svojoj nakani i nije bio u prilici da zbog ovog diže neku veliku buku, ali posmatrao ih je s blaženim unutrašnjim osmehom dok su izbacivali svoj ljubičasti tovar po belim zidovima. Posmatrao ih je kako istežu svoje ptičje vratove i osmatraju oluk Husein-Išmaela; gledao ih

je kako gledaju u lagano, postojano ceđenje krvi sa mrtvih stvari – kokošaka, krava, ovaca – koje su na kukama naokolo po radnji visile kao kaputi. Baksuz. Ovi su golubovi imali instinkt za baksuze i zato su zaobišli Arčija. Jer, mada on to nije znao, i uprkos crevu usisivača koje je ležalo na suvozačkom sedištu i upumpavalo izduvne gasove u njegova pluća, sreća je tog jutra bila na Arčijevoj strani. Najtananiji pokrov sreće prekrivao ga je poput sveže rose. Dok je naizmenično gubio svest i dolazio sebi, raspored planeta, muzika sfera, lagani zamah tananih krila leptira u centralnoj Africi i gomila drugih stvari koje pokreću Sva Ta Sranja odlučili su da je vreme za Arčijevu drugu šansu. Negde je neko nekako odredio da će on ostati živ.

§

Radnja Husein-Išmael bila je vlasništvo Moa Husein-Išmaela, čoveka kao od brega odvaljenog, s rokabili frizurom. Mo je verovao da se, kad je o golubovima reč, mora udariti u srž problema: ne na izmet, nego na golubove same. Govno nije govno (to je bila Moova mantra), golub je govno. I tako je to jutro Arčijeve umalo-smrti počelo kao i svako drugo kod Husein-Išmaela, s Moovim ogromnim stomakom prebačenim preko prozorske daske dok on zamahuje satarom u pokušaju da zaustavi slivanje ljubičaste boje.

„Gubite se! Gubite se, govnnari prokleti! To! ŠEST!“

U osnovi, ovde je bila reč o kriketu – igri Engleza koju je ovaj imigrant prilagodio, a šest je bio maksimalan broj golubova koje je dohvatio jednim zamahom.

„Varine!“, doviknuo je Mo dole prema ulici dok je trijumfalno držao okrvavljenju sataru. „Ti si na potezu, dečko moj. Spreman?“

Dole na trotoaru stajao je Varin – preko svake mere gojazan mlad Indijac iz škole iza ugla, na praksi čiji je izbor bio čist promašaj – i ličio na tužnu, rastočenu tačku ispod Moovog znaka pitanja dok je gledao gore prema njemu. Varinov posao bio je da se uzvere uz merdevine i pokupi raskomadane ptičje ostatke u kesu iz radnje *Kwik Save*, zatim da zaveže tu kesu i da je odnese do kontejnera na drugom kraju ulice.

„Kreći, debeljko“, drao se neko od Moovog osoblja iz kuhinje, bockajući, sa svakom izgovorenom rečju, drškom metle Varina u dupe. „Diži-to-debelo-ganeško-dupe-slo-
ne-jedan-i-daj-te-mlevene-golubove.“

Mo je obrisao znoj sa čela, usisao sline i pogledao duž Kriklvuda po kom su se mogli videti stari tepisi i odbačene fotelje – saloni na otvorenom za lokalne pijance; lokali sa slot-mašinama, onda oni koji prodaju brzu hranu, zatim taksi vozila – i sve to prekriveno govnama. Jednoga dana, tako je bar Mo verovao, stanovnici na Kriklvudu imaće razlog da mu budu zahvalni na tim njegovim svakodnevnim masakrima; jednoga dana neće više biti ni muškarca ni žene ni deteta iz ove ulice koji će morati da prave mešavinu od jednog dela deterdženta i četiri dela sirćeta da bi očistili govna koja padaju na svet. *Govno nije govno*, mirno je ponovio, *golub je govno*. Mo je bio jedini u ovoj zajednici koji je posedovao istinsko razumevanje. I zaista je bio nekako u zenu zbog toga – obuzeo ga je osećaj blagosti prema svakom čoveku – sve dok nije spazio Arčijev auto.

„Aršade!“

Mršavi, prefrigani tip s brkovima čiji su krajevi bili uvi-
jeni nagore, obučen u četiri različite nijanse smeđe boje, izašao je iz radnje krvavih ruku.

„Aršade!“ Mo je jedva uspevao da se savlada, upirući prstom u pravcu automobila. „Momče, ovo ću te pitati samo jednom.“

„Da, aba?“, reče Aršad, prebacujući se s noge na nogu.

„Šta je, dovraga, ono? Šta to radi tamo? Ja imam isporuku u 6.30. Stiže mi šesnaest mrtvih goveda ovde u 6.30. Moram da ih ubacim pozadi. To mi je posao. Shvataš? Stiže mi meso. Dakle, ja sam *potpuno pometen*...“ Mo složi lice u izraz iskrene zbunjenosti. „Zato što sam mislio da je sasvim jasno označeno da je ono tamo 'Prostor za istovar'.“ Pritom je pokazao na prastari drveni sanduk na kom je stajalo: ZABRANJENO PARKIRANJE BILO KAKVIH VOZILA U BILO KOJE DOBA. „I?“

„Ne bih znao, aba.“

„Ti si moj sin, Aršade. Nisam te zaposlio da ne znaš. Njega sam zaposlio da ne zna“ – nagnu se kroz prozor i snažno zviznu Varina po potiljku tako da ga zamalo izbacilo iz ravnoteže dok je ovaj oluku pristupao oprezno poput hodača po žici – „tebe sam zaposlio da znaš. Da obrađuješ informacije. Da uneseš svetlo u nesagledivu tamu tvorčevog neobjašnjivog univerzuma.“

„Aba?“

„Vidi šta radi onaj tamo i reši ga se.“

Mo nestade s prozora. Minut kasnije, Aršad se vratio s objašnjenjem. „Aba!“

Na prozoru se opet, munjevitom brzinom, poput zloslutne kukavice iz zidnog sata, pojavio Moova glava.

„Hoće da se uguši, aba. Sisa crevo.“

„Molim?“

Aršad slegnu ramenima. „Dozvaao sam ga kroz prozor i kazao mu da se skloni, a on mi je rekao, 'Hoću da se ugušim, ostavi me na miru.' Eto, tako.“

„Niko se meni neće gušiti na mom posedu“, brecnuo se Mo dok je marširao ka prizemlju. „Nemamo dozvolu za to.“

Kad se našao na ulici, Mo ode do Arčijevog auta, izvuče peškire koji su zatvarali prostor oko prozora na vozačevim vratima, i silom, sirovom i brutalnom, spusti prozor nekih dvanaest centimetara.

„Čujete li me, gospodine? Mi ovde nismo licencirani za samoubistva. Ovo mesto, halal. Košer, shvataš? Ako baš ovde hoćeš da umreš, prijatelju moj, moraćemo prvo da ti ispustimo krv.“

Arči s mukom podiže glavu oslonjenu o volan. I, u trenutku koji se zadesio između onog u kom se koncentrisao na znojavo brdo od tamnoputog Elvisa i onog u kom je shvatio da je njegov život i dalje njegov, doživeo je neku vrstu prosvetljenja. Ukazalo mu se da je sada, prvi put od kada se rodio, Život rekao „da“ Arčiju Džounsusu. Ne samo „okej“ ili „kad si već počeo, onda nastavi“, već je dobio jedan sasvim jasan potvrđan odgovor, Život je želeo Arčija. Zgrabio ga je iz čeljusti smrti i privio na grudi. I mada Arči nije bio jedan od njegovih istaknutijih primeraka, Život je želeo Arčija i, na svoje nemalo iznenađenje, Arči je želeo Život.

Panično je spustio oba prozora i udahnuo kiseonik naj-snažnije što je mogao. Između očajničkih udaha zahvaljivao je Mou najviše na svetu, suze su mu se slivale niz obraze, rukama se držao za Moovu kecelju.

„Dobro de. Dobro!“, govorio je mesar dok se oslobađao od Arčijevih prstiju, pa je, čisteći i ispravljajući kecelju, dodao: „Mrdaj sad odavde, stiže mi meso. Bavim se ispuštanjem krvi, a ne savetovanjem. Tebi treba Lonli strit, ovo – Kriklvud lejn.“

I onda je Arči, sav zagrcnut od izjava zahvalnosti, krenuo u rikverc, sišao s ivičnjaka, i skrenuo desno.

§

Arči Džouns je pokušao samoubistvo jer se njegova supruga Ofelija, Italijanka ljubičastih očiju i lako naglašanih nausnica, nedavno razvela od njega. Ali nije on prvi dan nove godine proveo prikachen na crevo usisivača zato što ju je voleo. Pre je to bilo zbog toga što je živeo s njom toliko dugo a da je *nije* voleo. Arčijev brak bio je nalik kupovini cipela za koje je, kad ih je platio i odneo kući, shvatio da mu ne odgovaraju. Ali zarad izgleda, trpeo ih je. A onda, sasvim iznenada, posle trideset godina, cipele su se same digle i išetale iz kuće. Ona je otišla. Trideset godina.

Koliko se sećao, i njima je, kao i svima drugima, na početku bilo lepo. Tog proleća 1946, kad je istumarao iz ratnog mraka u jednu firentinsku kafeteriju, poslužila ga je konobarica koja je bila pravo sunce: Ofelija Dijađilo, odevena u žuto od glave do pete, koja je, dok mu je dodavala penasti kapučino, zračila toplinom i pozivom na seks. Ušli su u to kao konji s blinkerima kod očiju. Ona nije mogla znati da u Arčijevom životu žene ne traju; da mu se, negde u dubini njegovog bića, ne sviđaju, da im ne veruje, i da je u stanju da ih voli samo kad imaju oreol. Arčiju niko nije kazao da sa porodičnog stabla Dijađilovih vrebaju dve histerične tetke, ujak koji razgovara s patlidžanima i rođak koji je imao određenih problema s brojanjem koza. Venčali su se i vratili u Englesku, gde je ona vrlo brzo uvidela svoju grešku, vrlo brzo ju je on doveo do ludila, a oreol je spakovan na tavan da skuplja prašinu s ostalim tričarijama

i pokvarenim kuhinjskim aparatima za koje je Arči obećao da će ih popraviti. Među tim stvarima bio je i usisivač marke *huver*.

Drugog dana Božića, šest dana pre nego što će parkirati auto ispred Moove halal mesare, Arči se vratio u njihovu kuću u Hendonu, da potraži taj usisivač. Bio je to njegov četvrti odlazak na tavan u tom periodu, iznosio je razne sitnice iz svog braka i unosio ih u svoj novi stan, usisivač je bio među poslednjim stvarima koje je potraživao – toliko ružan, toliko neispravan, jedna od onih stvari koje uzmeš potpuno nerezonski samo zato što si izgubio kuću. Eto šta je razvod: uzimaš stvari koje ti više ne trebaju od ljudi koje više ne voliš.

„A. Opet vi“, kazala je odmah s vrata žena angažovana za kućnu negu, Španjolka, Santa-Marija, ili Marija-Santa ili tako nekako. „Gospon Jones, šta sad nosite? Kvake, sî?“

„*Huver*“, mrko je odgovorio Arči. „Usisivač.“

Uputila mu je jedan prezriv pogled i pljunula na otirač tik uz njegovu cipelu. „*Dobro došli, senjor.*“

Ovo mesto je postalo utočište za ljude koji su ga mrzeli. Pored negovateljice, morao je da se nosi i s Ofelijinom širom familijom iz Italije, s medicinskom sestrom s psihijatrije koja ju je obilazila, sa ženom iz Centra i, naravno, sa samom Ofelijom, koja je činila jezgro ove ludnice, sklupčana na sofi poput fetusa, dok ispušta duboke uzdah u bocu *bejlisa*. Trebalo mu je sat i četvrt samo da prođe kroz neprijateljske redove – i to zbog čega? Zbog perverznog usisivača, odbačenog nekoliko meseci pre toga jer je bio rešen da obavlja radnje potpuno suprotne onima koje obavlja svaki normalan usisivač: umesto da usisava prašinu, on ju je izduvavao.

„Gospon Jones, zašto dođete ovamo kad ste toliko nesrećni zbog tog? Budite *razumni*. Šta hoćete da možete s njega?“ Pomoć u kući ga je pratila uz tavanke stepenice, naoružana nekom kućnom hemijom: „Pokvaren je. Ne treba vam. Vidite? Vidite?“ Gurnula je utikač u struju i demonstrirala mu koliko je usisivač mrtav. Arči je izvukao utikač iz zida i bez reči namotao kabl oko njega. Ako je neispravan, onda ide njemu. Sve neispravne stvari idu njemu. Popraviće svaku neispravnu stvar u ovoj kući, ako ni zbog čega drugog, onda zato da bi im pokazao da i on valja za nešto.

„Ni za šta vi niste!“ Santa ili kako već jurila ga je niz stepenice. „Žena vam je bolesna u glavu, a vi samo ovo znate da radite!“

Arči je privio usisivač čvršće na grudi, odneo ga u dnevnu sobu i pred nekoliko pari očiju koje su ga prekorno gledale izvadio kutiju s alatom i počeo da ga popravlja.

„Vidi ga samo“, reče jedna od italijanskih baba, ona koja je imala manje mladeža i raskošniju ešarpu. „On sve uzme, *capisce*? Uzme joj e-pamet, uzme joj e-blender, uzme joj e-stari radio – uzme sve, samo patos oztavi. Da ti se smuči-e...“

Žena iz Centra koja je i po najsvuljem vremenu podsećala na pokislu dugodlaku mačku klimnula je glavom u znak odobravanja. „Zaista grozno, ne morate meni da govorite, grozno je to... i onda, naravno, mi treba da sredimo taj haos; mi smo te *budale* koje treba da...“

Što se preklopilo s medicinskom sestrom koja je počela: „Ne može da ostane sama ovde... pa zar ne... sad kad je ovaj *zdimio*, jadna žena... treba joj pravi dom... treba joj...“

Ja sam ovde, hteo je Arči da kaže, je li vama jasno da sam pravo sada ovde s vama? A taj blender je inače moj.

No, nije on bio od onih koji se sukobljavaju, taj Arči. Slušao ih je sve još jedno petnaest minuta, dok je pomoću hrpe papirića isprobavao kako usisivač vuče, a onda ga je preplavio osećaj da je Život zapravo jedan ruksak toliko nepojmljivo težak da, čak i ako bi to značilo da će izgubiti sve, bilo bi daleko lakše ostaviti čitav taj bagaž pored puta i otići u mrak. *Ne treba ti blender, Arči, ne treba ti usisivač. To je mrtav teret. Spusti ruksak, Arč, samo toliko, i pridruži se srećnim kamperima na nebu.* Je li to bilo pogrešno? Arči – kome su na jedno uvo zujali bivša žena i rodbina bivše žene, a na drugo usisivač koji guta komadiće papira – nije mogao da se otme osećaju da je kraj blizu. Ništa lično prema bogu ili kome god. Jednostavno, njemu je to delovalo kao kraj sveta. I trebaće mu mnogo više od jeftinog viskija, šarenih prskalica i majušne kutije skupih čokoladnih bombona, iz koje su one s jagodom već bile pojedene – da bi njima opravdao ulazak u novo leto.

Strpljivo je sastavio usisivač i usisao dnevnu sobu neobično detaljno i pedantno, zavlčeći cev u najnepristupačnije ćoškovce. Smireno je bacio novčić (glava: život, pismo: smrt) i nije osetio ništa posebno kad je video da ga s dlana posmatra propeti lav. Čutke je izvukao cev iz usisivača, stavio je u futrolu i izašao iz kuće, poslednji put.

Ali umiranje nije lak trik. A samoubistvo ne može da se stavi na spisak onoga što treba uraditi između stavki kao što su očistiti rernu i poravnati nožice kauča. Reč je o odluci da se više ne uradi ništa, da se prestane; poljubac poslat u zaborav. Bez obzira na to šta ko kaže, za samoubistvo treba hrabrost. Ono je za junake i mučenike, istinski gorde ljude. Arči nije spadao među njih. Bio je čovek

koga bismo, u Velikom rasporedu stvari, mogli razumeti u okviru sledećih relacija:

kamenčić: plaža

kap kiše: okean

igla: plast sena

Za početak je nekoliko dana ignorisao odluku novčića, dok je crevo usisivača samo vozikao u autu. Noću bi kroz vetrobransko staklo posmatrao monstruozno veliko nebo, pa bi mu se vraćala stara spoznaja o sopstvenim proporcijama u univerzumu, osećaj kako je to biti malen i neukorenjen. Pomislio je na prazninu koja bi možda nastala kad on nestane, ali ona mu se učinila sasvim zanemarljivom, premalom da bi se s njom uopšte računalo. Protraćio je nekoliko minuta razmišljajući o tome da li je reč „huver“ već postojala kao generički pojam za usisivač, ili je, kako su neki smatrali, to samo brend. A sve to vreme crevo usisivača ležalo je na zadnjem sedištu poput velikog mlitavog kurca, rugajući se njegovom nemom strahu, ismevajući njegove mišje korake kojima se približavao izvršenju odluke, kezilo se njegovoj impotentnoj neodlučnosti.

A onda je, 29. decembra, otišao da obiđe svog starog prijatelja, Samada Mijaha Ikbala. Čudan izbor *kompadrea*, može biti, ali on mu je ipak bio najstariji prijatelj kog je imao – bengalski musliman s kojim se rame uz rame borio onda kad se boriti trebalo, koji ga je podsećao na vreme rata; rata kog su se neki sećali po masnoj slanini i iscrtanim šavovima čarapa na ženskim listovima, ali kog se Arči sećao po pucnjavi i kartanju i jačini stranih alkoholnih pića.

„Arči, prijatelju moj dragi“, kazao je Samad toplim, srdačnim tonom. „Moraš da zaboraviš na sve te probleme sa ženom. Probaj novi život. To je ono što ti treba. A sad dosta s tim: pratim tvojih pet i dižem za još pet penija.“

Sedeli su u O'Konelovom bilijar klubu, novom mestu njihovih susreta, i igrali poker u tri ruke, dve Arčijeve i jednu Samadovu – pošto je Samadova desna ruka bila još jedna od tih neispravnih stvari, posivele kože, nepokretna, mrtva po svemu osim po krvi koja je njom kolala. Mesto u kom su sedeli, i gde su se svake večeri nalazili da jedu, bilo je delom kafe, delom kockarnica, u vlasništvu porodice Iračana, čiji su mnogi članovi imali nekakav gadan problem s kožom.

„Pogledaj mene. Ženidbom s Alsanom dobio sam novu dozvolu za život, shvataš? Ona meni otvara nove mogućnosti. Tako je mlada i vitalna – poput daška svežeg vazduha. Ako mene pitaš za savet, evo ga: prestani da živiš taj stari život – taj život je bolestan, Arčibalde. Ne čini ti dobro. Ni najmanje.“

Samad ga je posmatrao vrlo saosećajno jer je stvarno voleo Arčija. Njihovo ratno prijateljstvo bilo je presečeno tridesetogodišnjom pauzom u vreme kad su živeli na različitim kontinentima, ali u proleće 1973. Samad je došao u Englesku, sada već kao sredovečan muškarac s dvadesetogodišnjom nevestom, malenom Alsanom Begun, okruglog lica i prodornog pogleda. Prilikom jednog nastupa nostalgije, a i zato što je on bio jedini čovek kog je poznao na ovom malenom ostrvu, Samad je potražio Arčija, pa se onda i doselio u isti kraj Londona. I tako je, polako ali sigurno, između dvojice muškaraca uspostavljena neka vrsta prijateljstva.

„Igraš kao peder“, reče Samad raspoređujući pobedničke dame jednu do druge. Prebacio ih je jednim elegantnim pokretom palca leve ruke i one su pale na sto u obliku lepeze.

„Star sam“, kazao je Arči izbacivši svoje karte. „Star sam. Ko će me hteti ovakvog? I prvi put je teško išlo.“

„To su besmislice, Arčibalde. Ti onu pravu još nisi ni sreo. Ta Ofelija, nije ona prava za tebe, Arči. A na osnovu onoga što si mi nagovestio, nije ni za ovo vreme...“

Govorio je o Ofelijinom ludilu zbog koga je najveći deo vremena umišljala da je gospa slavnog ljubitelja umetnosti iz petnaestog veka, Kozima de Medičija.

„Rodila se i živi u pogrešnom vremenu! Jednostavno nije njen dan! Možda čak ni milenijum. Moderni život je tu ženu uhvatio sasvim nespremnu i sa sve četiri u vazduhu. Njena pamet je nestala. Sjebala se. A ti? Ti si u garderobi pokupio pogrešan život i sad moraš da ga vratiš. A pored toga, ni decu ti nije podarila... a život bez dece, Arči, čemu takav život? No, postoje druge šanse; ma naravno da postoje druge šanse, ja kad ti kažem. Znam da postoje. Nije ni trebalo“, nastavio je prikupljajući impozantnu sumu od deset penija bočnim delom levog dlana, „da se oženiš njome.“

Prokleta naknadna pamet, pomisli Arči. Lako je sad znati šta je trebalo.

I konačno, dva dana posle ove diskusije, u rano jutro poslednjeg dana u godini, bol je postao toliko prodoran da Arči više nije mogao da se pridržava Samadovog saveta. Umesto toga, odlučio je da umrtvi svoje meso, da oduzme sebi život, da se oslobodi životnog puta koji ga je navodio ka mnogim pogrešnim skretanjima, duboko u divljinu, samo da bi na kraju sasvim iščezao, dok su mrvice, koje su mu služile kao trag, pojele ptice.

§

Čim je auto počeo da se puni izduvnim gasovima, iskusio je ona neizostavna sećanja na događaje iz svog života do

tog trenutka. Ispostavilo se da je reč o sadržaju otužnom za gledanje, nimalo zabavnom, metafizičkom pandanu kraljičinog govora. Dosadno detinjstvo, loš brak, besperspektivan posao – klasični trijumvirat – promicalo je sve to u tišini, nemušto, s vrlo malo dijaloga, s istim osećajem kao i prvi put. Nije nešto preterano verovao u sudbinu, taj Arči, ali učinilo mu se, kad je malo razmislio, da je nekakav poseban trud predestinacije učinio da njegov život bude odabran na način na koji firma bira božićne poklone za svoje zaposlene – pre vremena, i da svi budu isti.

Bio je tu i taj rat, naravno; učestvovao je u ratu tokom njegove poslednje godine, bilo mu je samo sedamnaest, ali to je jedva i moglo da se računa. Nije bio na prvoj liniji fronta, ni približno. Ipak, on i Samad su, stari dobri Samad, Semi-boj, imali po koju priču iz rata, Arči je čak i komadić šrapnela u nozi poneo odatle, ako je neko hteo videti – samo što niko nije hteo. O tome više niko nije želeo da priča. Kao kad neko ima jednu nogu kraću, ili ružan mladež na licu. Bilo je slično dlakama u nosu. Ljudi su odvrćali pogled. Ako bi neko pitao Arčija: *Šta si radio u to vreme?*, ili: *Čega se najbolje sećaš?*, e pa ne dao bog da Arči spomene rat; pogled postane staklast, prsti zadobuju, svi počnu da se guraju da plate sledeću turu pića. Niko zapravo ne želi da zna.

U leto 1955. Arči je otišao u Flit strit, u svojim najboljim špicastim cipelama, u potrazi za poslom ratnog izveštača. Jedan pretenciozni junosha s tankim brčićima i još tanjim glasom upitao ga je: *Prethodno iskustvo, gospodine Džounse?* Pa mu je Arči onda objasnio. I sve o Samadu. I o njihovom tenku mk IV čerčil. A onda mu se taj pretenciozni nagnuo preko stola, sav premudar i elegantan, i rekao: *Treba nam nešto više od pukog učešća u ratu, gospodine Džounse. Ratno iskustvo zapravo i nije relevantno.*

I to bi mu bilo to, zar ne. Rat nije bio ni od kakvog značaja – ni '55, a kamoli '74. Ništa od onoga što je radio *tada* nije bilo važno za ovo *sada*. Veštine koje si naučio bile su, modernim rečnikom kazano, *netransferabilne*.

Imate li još nešto, gospodine Džounse?

Naravno da nije bilo ničeg više, dovraga! Britanski obrazovni sistem ga je sapleo, uz maliciozan osmeh, još pre mnogo godina. Međutim, i dalje je imao oko za odgovarajući oblik stvari, i tako je dobio posao u firmi *MorganHiro*, ima tome već više od dvadeset godina, u štampariji na *Juston roudu* koja dizajnira sve ono što treba *savijati* – koverta, brošure, letke, promotivna pisma – što možda i nije neko veliko dostignuće, ali ima toga kad stvari treba da se uklope, slože, preklope, inače bi život ličio na rasklopljene novinske listove: zalepetali bi na vetru, pa niz ulicu, i to tako da se pogube svi važni delovi. Ne može se reći ni da je Arči imao vremena za novine. Ako se već ne trude da ih *presaviju* kako treba, zašto bi se on trudio da ih čita (to je želeo da zna).

I šta još? Da – nije Arči oduvek *savijao hartiju*. Nekada davno bavio se biciklizmom, trkao se na velodromu. Ono što mu se sviđalo u vezi s tim trkama bio je način na koji se išlo ukруг. Ukруг i ukруг. Tako svaki put dobiješ šansu da budeš još malo bolji, i još malo bolji, da brže prođeš krug, da stvar uradiš *kako treba*. Osim što Arči nikada nije uspeo da bude bolji. Šezdeset dve sekunde i osam desetinki. Što je prilično dobro vreme, čak svetski standard. Ali tokom tri uzastopne godine, njegov rezultat iznosio je tačno 62,8 za svaki pojedinačni krug. Ostali takmičari bi zastali da gledaju kako on to radi. Naslonili bi svoje bicikle na kosinu i merili mu vreme sekundarom na svojim ručnim satovima. Šezdeset dva zarez osam svaki-svakcati

put. Ta nemogućnost poboljšanja je uistinu veoma retka. Takva doslednost je na neki način čudesna.

Arči je voleo trke na velodromu, bio je postojano dobar u tome, i one su mu donele njegovo jedino istinski vredno sećanje. Iz 1948. Arči Džouns je učestvovao na Olimpijskim igrama u Londonu, delio je trinaesto mesto (62,8 s.) sa švedskim ginekologom po imenu Horst Ibelgaufts. Nažalost, ovaj podatak ne postoji u zvaničnoj olimpijskoj dokumentaciji, zahvaljujući nekoj nemarnoj sekretarici koja je, pošto se jednog jutra vratila s kafe-pauze razmišljajući o nečem drugom, preskočila njegovo ime tokom prekucavanja spiska. Papir s Arčijevim imenom skliznuo je između naslona za ruke i jastuka sofe i pao u zaborav. Jedini dokaz o tome da je sve bilo tako kako je bilo jesu pisma koja su povremeno, tokom godina, stizala od samog Ibelgauftsa. Poruke poput:

17. maj 1957.

Dragi Arčibalde,

Šaljem ti sliku svoje dobre žene i sebe u našoj bašti, ispred prilično neugodnog gradilišta. Možda ovo i ne izgleda kao Arkadija, ali upravo ovde gradim jedan primitivni velodrom – ni nalik onome po kom smo se ti i ja trkali, ali sasvim u skladu s mojim potrebama. Biće daleko manji, i sam možeš da vidiš da je to za decu koju ćemo tek imati. U snovima ih vidim kako pedaliraju ukrug, pa se onda budim s velikim osmehom na licu. Kad bude završen, insistiramo da dođeš kod nas u posetu. Ko je više zaslužio da krsti stazu svog iskrenog konkurenta,

Horsta Ibelgauftsa?

A na razglednici koja i danas, u danu Umalo smrti, leži na komandnoj tabli automobila, piše:

28. decembar 1974.

Dragi Arčibalde,

Naučiću da sviram harfu. Novogodišnja odluka je u pitanju. Možda malo kasno, shvatam to, ali nikad nisi toliko star da matorog psa ne naučiš novim trikovima, zar ne misliš? Moram ti reći da je to baš težak instrument kad ga nasloniš na rame, ali zvuk koji proizvodi je sasvim anđeoski, a moja žena misli da sam zbog toga mnogo osećajniji. Što svakako nije mogla da kaže za moju staru opsesiju trkama po velodromu! Ali opet, biciklizam su bili u stanju da razumeju samo stari momci, poput tebe, Arči, i naravno autora ovog malog zapisa, tvog starog konkurenta,

Horsta Ibelgauftsa

Nije se video s Horstom još od trke, ali rado ga se sećao, i to kao ogromnog muškarca s ričkastoplavom kosom, narandžastim pegama i nejednakim nozdrvama, koji se oblačio kao plejboj i izgledao previše krupno za svoj bicikl. Posle trke, Horst i Arči su se užasno napili, pa je Horst još prošvercovao dve kurve iz Sohoa, koje kao da su ga poznavale („Službena putovanja me često dovode u vašu lepu prestonicu, Arčibalde“, objasnio je Horst). Poslednje što je Arči video od Horsta bilo je njegovo ogromno ružičasto dupe koje se podiže i spušta, u sobi u kojoj je bio smešten u Olimpijskom selu. Narednog jutra, na recepciji, sačekalo ga je prvo u dugom nizu pisama:

Dragi Arčibalde,

U oazi između posla i takmičenja, žene su zaista slatko i lagano osveženje, složićeš se sa mnom? Bojim se da ću morati da krenem rano da bih stigao na propisani avion, ali te molim, Arči: Hajde da ostanemo u kontaktu! Ja sada o nama dvojici razmišljam kao o bliskim prijateljima, baš kao što su i naši rezultati bliski. I kažem ti, ko god da je rekao da 13 nije srećan broj, taj je veća budala od tvog prijatelja,

Horsta Ibelgauftsa

P. S. Molim te, postaraj se da Darija i Melani bezbedno stignu kući.

Darija je bila njegova. Jezivo mršava, s rebrima nalik korpi za jastoge, i sasvim bez grudi, ali bila je od onih slatkih i milih; ljubila je nežno, i imala je abnormalno fleksibilne ručne zglobove, čime je volela da se hvali, u dugim svilenim rukavicama – koštale su je četiri kupona za odeću, minimalno. „Sviđaš mi se“, Arči se sećao da joj je rekao, nekako bespomoćno, dok je navlačila rukavice, pa čarape. Osvrnula se, osmehnula se. I mada je bila profesionalka, imao je osećaj da se i on njoj sviđa. Možda je odmah tada trebalo da pođe s njom, da pobegnu u brda. Ali u tom trenutku ovo se činilo nemogućim, bio je previše zauzet, imao je mladu suprugu, bebu na putu (histerična, izmišljena trudnoća, ispostaviće se; velika izbočina puna laži), faličnu nogu, a o nedostatku brda da i ne govorimo.

Neobično je da je poslednja misao koja je Arčiju prošla kroz glavu pre nego što je izgubio svest bila o Dariji. Bila je to misao o kurvi od pre dvadeset godina, i Darija je bila

ta koja je Arčija nagnala da Moovu kecelju natopi suzama sreće dok mu je mesar spasavao život. Video ju je u milima: kao prelepu ženu koja stoji na vratima s izrazom na licu koji kaže: *dođi ovamo*; i shvatio je da je zažalio što nije otišao. Ako bi uopšte postojala šansa da nekad ponovo ugleda taj izraz na licu, onda je želeo tu drugu šansu, hteo je dodatno vreme. Ne samo ovaj sekund već i sledeći, i onaj posle njega – hteo je sve vreme na svetu.

Kasnije tog jutra, Arči je u egzaltaciji napravio osam krugova autom po obilaznici oko Svis kotidža, glavu je izbacio kroz prozor dok mu je nalet vazduha gurao zube do kraja usne duplje kao da su neki platneni vetrokaz. Pomislio je: *Bokte! Znači, ovako izgleda kad ti neki baja spase život. Kao da su ti upravo uručili ogromnu balu Vremena.* Projurio je pokraj svog stana, pokraj saobraćajnog znaka (Hendon 6 km), smejavao se kao da je sišao s uma. Na semaforu je bacio novčić uvis i osmehnuo se kad mu se učinilo da se i Sudbina složila s tim da ga povuče ka drugom životu. Kao kad pas na povocu naglo skrene iza ugla. Uopšteno gledano, žene to ne mogu tek tako da urade, ali kod muškaraca je očuvana drevna sposobnost da napuste porodicu i prošlost. Jednostavno se odvežu, kao da skinu lažnu bradu, i ušunjaju se nazad u društvo, promenjeni. Ne-prepoznatljivi. Na sličan način će se pojaviti i novi Arči. Zatekli smo ga u međukoraku. Jer trenutno je otprilike u raspoloženju prošlo vreme / futur II. U fazonu *možda ovo, možda ono.* Približava se račvanju puteva, usporava, u retrovizoru proverava svoje ni po čemu posebno lice, i sasvim nasumično bira put kojim nikada ranije nije prošao, ulicu u rezidencijalnom delu koja vodi ka kraju koji se zove Kvins park. Samo produži napred. *Idi, Arči-boj, kaže*

on sebi; ni u kom slučaju ne oklevaj i, za boga miloga, ne okreći se.

§

Tim Vestli (poznatiji kao Merlin) konačno je registrovao upornu zvonjavu na vratima. Podigao se s kuhinjskog poda, krenuo da gaca po okeanu opruženih tela i, kad je otvorio ulazna vrata, našao se licem u lice sa sredovečnim čovekom od glave do pete odevenim u sivo odelo od somota, koji je na ispruženom dlanu imao novčić od deset penija. Kada se Merlin kasnije prisećao ovog događaja, odelo od somota je u bilo koje doba dana znalo da izazove ozbiljan stres. Nose ga stanodavci. Nose ga poreznici. Nastavnici istorije na laktove našiju kožne zakrpe. Naći se ispred jednog takvog odela u devet ujutro, prvog dana nove godine, predstavlja prikazu koja je smrtonosna zbog same količine negativnih vibracija.

„Šta se nudi, brate?“ Merlin je žmirkao u do vratku u pravcu čoveka u somot odelu, koji je stajao na pragu okupan zracima zimskog sunca. „Enciklopedije ili Bog?“

Arči je primetio da momak ima iritantan običaj da naglašava određene reči tako što kruži glavom od levog ramena ka desnom. A kad završi krug, onda klimne nekoliko puta.

„Jer ako su enciklopedije, imamo već dosta tih... *informacija* ... a ako je Bog, ovo ti je pogrešna kuća. Mi smo ovde već na blaženom mestu. Shvataš šta hoću da kažem?“, zaključio je Merlin, obavio glavom ono svoje i počeo da zatvara vrata.

Arči je odrično odmahnuo, nasmešio se i ostao nepomičan.